

DOI: 10.33310/2518-7813-2020-68-1-210-215

УДК 378.147-057.875:[81.161.2'1]

Марія ПЕНТИЛЮК

доктор педагогічних наук, професор кафедри мовознавства
Херсонського державного університету,
Херсон, Україна
e-mail: pentiluk@ksu.ks.ua

ТЕКСТОЦЕНТРИЧНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИКО-НАРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Статтю присвячено проблемі підготовки майбутніх учителів-гуманітаріїв в умовах нових підходів до навчання з урахуванням ідей нової української школи й державних законодавчих актів. Автор з'ясовує сутність тексточентричного підходу у викладанні гуманітарних дисциплін, зокрема української мови і літератури. Саме вони забезпечують формування лексико-народознавчої компетентності сучасного вчителя. У статті розкрито роль і місце тексточентричного підходу, що спирається на поняття, пов'язані з фаховою компетентністю майбутніх учителів-гуманітаріїв. Лексико-народознавча компетентність трактується як основа професійного становлення спеціаліста, умова розвитку його духовних і моральних якостей. Підґрунтям для її формування в студента як мовної особистості є лінгвістика тексту, текст, його особливості, текстотворення, місце народознавчої лексики у прецедентних текстах і застосування лінгвістичного аналізу.

Ключові слова: лінгвокультурологія, лінгвістика тексту, тексточентризм, мовна особистість, текстотворення, без еквівалентна народознавча лексика, лінгвістичний аналіз тексту, лексико-народознавча компетентність.

Кожна мовна особистість наділена комунікативними соціальними психологічними ролями, сукупність яких визначає професійні якості людини, варіанти мовної поведінки, втілені в різноманітні висловлювання й дискурси. Таким чином, високий рівень сформованості мовної особистості вчителя пов'язаний із професійною ерудицією, високими духовними й моральними якостями, із гнучкістю комунікативної поведінки, тобто вміннями виконувати різні комунікативні ролі, характерні для цієї професійної діяльності. Прийнято вважати, що поряд з унікальністю й неповторністю мовлення людини підпорядковане різним законам, зокрема граматики, текстотворення, стилістики, соціально-мовленнєвої поведінки. Отже, система комунікативної підготовки студентів педагогічних навчальних закладів повинна охоплювати, окрім відомостей про жанрові різновиди педагогічного мовлення, інформацію про специфіку моделі комунікативної поведінки вчителя в певних навчально-мовленнєвих ситуаціях, компетентність, що спирається на знання тексту, його лексико-народознавчу наповнюваність.

Проблеми тексточентризму активно досліджуються сучасними вченими-лінгводидактами (Т. Донченко, О. Горошкіна, Л. Кратасюк, Л. Мамчур, Л. Мацько, В. Мельничайко, А. Нікітіна, С. Омельчук, М. Пентилюк, Г. Шелехова та ін.).

Ще в учнів середньої школи формуються знання і вміння сприймати й аналізувати тексти різних жанрів, типів і стилів мовлення; визначати

їхню лексичну наповнюваність та семантику й соціальну значущість. Ця робота проводиться насамперед під час засвоєння української мови і літератури, історії, географії та інших предметів.

Отже, у студентів – майбутніх учителів початкової і середньої школи – основи лексико-народознавчої компетентності вже є. Навчання у ЗВО сприяє поглибленню знань та вдосконаленню вмінь сприймати й аналізувати народознавчу лексику і таким чином самовдосконалюватися студентів як професіоналу, високодуховній і моральній особистості, патріотів України.

У пропонованій статті розглядаємо тексточентризм як один із сучасних підходів до навчання в школі й ЗВО, визначаємо його роль у професійному й духовному становленні майбутнього педагога, з'ясовуємо теоретичні засади й практичну цінність та розкриваємо на цій основі формування лексико-народознавчої компетентності майбутніх учителів гуманітарного профілю.

Найважливішим завданням освіти в Україні на сучасному етапі є залучення молоді до національної культури на основі рідної мови й літератури. Перегляд загальнокультурних і соціолінгвістичних підходів до вивчення української мови як рідної, так і державної зумовлює посилення уваги до фахової підготовки майбутніх учителів-гуманітаріїв. Загальновідомою є думка, що основи професійної майстерності майбутнього вчителя формуються під час вивчення всіх дисциплін вищівського курсу, проте провідна роль у системі

його підготовки належить циклові мовознавчих, літературознавчих, культурологічних, історичних дисциплін.

Теоретичною базою тексточентричного підходу є лінгвістика тексту – одна з наймолодших галузей мовознавства. Учені й досі по-різному визначають предмет цієї науки, відсутні чіткі критерії відмежування її від суміжних дисциплін. Але кількість досліджень у цій галузі, починаючи з 60-х років минулого століття, невпинно зростає, і необхідність виділення лінгвістики тексту, як і когнітивної та комунікативної лінгвістики, стає очевидною.

Проблемою тексту займалися лінгвісти й психолінгвістик (Л. Булаховський, І. Гальперін, В. Мельничайко, М. Жинкін, О. Леонтьєв, Л. Лосева, М. Поспелов, О. Москальська та ін.), унаслідок чого сформувалася мовознавча наука – лінгвістика тексту, що досліджує семантичну, синтаксичну й стилістичну його структури. Це зумовлено тим, що мова як засіб комунікації реалізується у висловлюванні, яке виражає зміст і форму в діалектичній єдності. Усякий мовленнєвий твір – текст (лат. *textum* – тканина, зв'язок, побудова).

Термін *текст* позначає кілька мовних явищ: 1) висловлене (чи написане) речення або сукупність речень (відрізок усного чи писемного мовлення будь-якої довжини аж до цілого літературного твору); 2) усяка сукупність актів мовлення, створених носіями мови; 3) процес розв'язання комунікативних завдань мовними засобами (тема, основна думка, обставини мовлення тощо); 4) об'єднана смисловим зв'язком послідовність одиниць мовлення: висловлювань, абзаців, параграфів, розділів та ін.

У процесі дослідження тексту визначилися такі основні аспекти:

- текст як система вищого рангу, основними ознаками якої є цілісність і зв'язність (текст є складна система, об'єднана комунікативною цілісністю, смисловою завершеністю, логічним, граматичним, семантичним зв'язками);
- типологія текстів (за стилістичною функцією, зв'язністю; способами поєднання елементів, що входять до тексту, на основі комунікативної настанови й визначених нею структурно-семантичних особливостей тексту);
- текст утворює цілісна система одиниць, що в сукупності має назву складне синтаксичне ціле (ССЦ) або надфразна єдність (НФЄ);
- особливості категорії тексту (інформативність, здатність тексту членуватися, зв'язність (когезія), континуум, автосемантичні відрізки тексту, ретроспекція, модальність, інтеграція, завершеність);

- якісна своєрідність функціонування мовних одиниць тексту (як структурно-семантична єдність такт має здатність упливати на мовні одиниці);
- міжфразні зв'язки та відношення (слово-сполучення, ССЦ, абзац);
- текст як засіб комунікації.

Додамо, що сучасна мовознавча наука активно розвивається в напрямі поглибленого вивчення тексту.

Текст – це результат інтеграції всіх мовних засобів, унаслідок чого витворюється нова значущість, яка характеризується власними структуральними, семантичними ознаками. Текст можна визначити як: 1) складне мовне утворення будь-якого обсягу, що містить двоє або більше речень, упорядкованих за граматичними, композиційними, смисловими нормами і правилами; 2) результат усного чи писемного мовлення, що характеризується цілеспрямованістю, структурно-змістовою організацією та інформативністю.

Ідея текстової основи навчання стала однією з пріоритетних засад сучасної лінгводидактики й активно поширюється на методики викладання різних дисциплін у виші, особливо гуманітарного профілю. Реалізують її викладачі курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)», що наявний у усіх ЗВО України.

Тексточентричний підхід до навчання спрямовано на засвоєння мовних знань, формування вмінь і навичок на основі текстів, усвідомлення структури тексту та функцій мовних одиниць у ньому [8, с.30]. Цей підхід забезпечує засвоєння системних знань про мову, формування вмінь комунікації й самореалізації, опанування національних і загальнолюдських духовних цінностей, набуття культуромовної та комунікативної компетентностей.

Для застосування тексточентричного підходу важливо врахувати різні форми й типи тексту.

Очевидно, текстом слід уважати обидві форми мовлення – усну і писемну, оскільки вони є результатом мовленнєво-мисленнєвого процесу, реалізованого мовцем у вигляді усного чи писемного висловлювання, що мотивується «цілями, обраною темою, задумом та ідеєю і характеризується певною структурою, композиційною, логічною та стилістичною єдністю» [7, с.240].

Майбутній учитель, щоб оволодіти лексико-народознавчою компетентністю, повинен засвоїти основні параметри тексту й текстотворення. У цьому контексті важливо оволодіти законами текстотворення – тих прагматичних, семантичних, комунікативних процесів, що використовують мовний матеріал, у тому числі лексику народознавчого змісту, для створення тексту. До таких

законів відносять інкорпорування (включення до свого складу), контамінації (змішування).

Закон інкорпорування регулює взаємне присотування слів, форм речень розташованих у тексті одне за одним. Контамінація сприяє уникненню лексичних повторів, ліквідації зайвих мовних одиниць.

Для роботи з текстом у процесі навчання слід ураховувати типологію тестів, зокрема первинні (оригінальні) й вторинні (створені на основі первинних – конспекти, реферати). Для нашого дослідження особливо важливі прецедентні тексти (як еталони культури, стереотипи, зразки), основними ознаками яких є хрестоматійність, особлива значущість як для окремої людини (студента), так і для великої кількості осіб (група, курс студентів). Дослідники вважають, що прецедентні тексти – це тексти для конкретної особистості в пізнавальному й емоційному планах, добре відомі й широкому загалові, часто вживані особистістю в мовленні. Таке трактування поняття *прецедентний текст* особливо важливе для майбутніх учителів-гуманітаріїв (філологів, істориків, культурологів тощо), оскільки тексти народознавчого змісту з наповненням спеціальною лексикою становлять основу їхньої професійної підготовки. Сюди слід віднести культурознавчі тексти, що відбивають культурні цінності народу, естетичні за змістом, структурою й лексичним наповненням.

Певне значення має креолізований (змішаний) текст, у якому можуть бути відображені характерні місцеві явища чи події культурного й виробничого життя земляків, історії краю тощо. Креолізовані тексти виникають унаслідок поєднання вербальних і невербальних (іконічних) засобів передачі інформації, що часто трапляються в шкільних підручниках, посібниках (фото, репродукції картин, малюнки).

В основі формування різних професійних компетенцій стоїть завдання формування компетентного мовця – людини, яка здатна вільно й доцільно користуватися мовою (рідною, мовою навчання і спілкування). На думку С. Омельчука, «компетентним мовцем є мовна особистість, яка володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами української мови – її стилями, типами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо)» [8, с.13–14]. І далі, «компетентний мовець, у нашому витлумаченні, – це особистість, що має високий рівень мовної свідомості, творчого мислення й літературного мовлення» [Там само, с. 16]. У цьому ключі додамо, що компетентний мовець – це насамперед національно-мовна особистість, якій властиві національна ментальність, національна свідомість, національно-культурна мотивація.

Формується такий мовець на основі текстотцентризму, текстотворення. Останнє безпосередньо пов'язане з досліджуваною проблемою. Щоправда, цьому процесові передують ознайомлення з текстом, аналіз мовних одиниць, що його утворюють.

Текстотворенню властива процесуальність, і воно охоплює низку операцій, що взаємодіють складним чином: добір відповідної лексики, яка забезпечує зміст висловлювання, утворення окремих речень, узаємозв'язок і зчеплення їх. Текстотворення можна трактувати як процес, сукупність текстових одиниць (речень), наповнених тематичною лексикою і пов'язаних міжфразним зв'язком, що забезпечує тематичну єдність; структурну, змістову й комунікативну цілісність висловлювання.

Реалізація текстотцентричного підходу створює об'єктивні умови «для розгляду мовних явищ у їх узаємозв'язках та контексті словесної творчості; формування знань про мовну систему; реалізації внутрішньопредметних, а також міжпредметних зв'язків особистісно орієнтованого навчання мовленнєвої особистості» [5, с. 46].

Упровадження означеного підходу орієнтує викладачів ЗВО на формування професійної компетентності майбутніх учителів, зокрема й лексико-народознавчої, що є предметом пропонованої статті.

Оскільки текст створює оптимальні умови для розуміння цілісного висловлювання, його змісту й лексичної наповнюваності, з'ясуємо сутність лексико-народознавчої компетентності.

Для цього звернемося до такого поняття, як лінгвокультурологія. Це наука, пов'язана з лінгвістикою, лінгводидактикою, культурологією, а також з етнологією, народознавством, що забезпечують засвоєння етнічної культури свого та інших народів. Лінгвокультурологія вивчає мову як феномен культури певного народу, адже «сама мова є виразником особливої ментальності кожного етносу, світогляд людей значною мірою формується через призму національної мови» [13, с. 46]. Предметом лінгвокультурології є передовсім тексти різних стилів, жанрів (у нашій розвідці – народознавчого змісту) і мовні одиниці, які набули символічного значення в культурі певного етносу та узагальнюють результати національної свідомості, зафіксовані в міфах, легендах, ритуалах, обрядах, фольклорних творах, поетичних і прозових художніх текстах, фразеологізмах і метафорах, символах та пареміях (прислів'ях, приказках).

Одним з важливих компонентів тексту є його лексична наповнюваність, від якої залежить зміст тексту, його структурно-семантична організація, ідейне спрямування. Мова, а отже, і лексика «як складник і знаряддя культури народу є важливим джерелом для реконструкції давньої матеріальної

й духовної спадщини народу» [13, с. 315], а тому засвоєння народознавчої лексики на тлі тексту дозволяє майбутньому вчителю не тільки зануритися в етнокультуру народу – носія мови, але й глибше пізнати картину світу й набуті професійних знань і вмінь. Народознавча лексика активно впливає на формування національної свідомості особистості, яка за допомогою мови реалізує різні напрями сприйняття навколишнього світу.

Національно-культурний компонент тексту залежить від семантичної структури слова. На думку вчених, лексика з національно-культурним компонентом становить порівняно невеликий пласт у лексичному складі сучасної української мови. До її складу належать екзотизми, варваризми, фонова лексика, без еквівалентні лексеми [13, с.347]. Кожний із цих пластів лексики займає своє місце в менталітеті українців й активно впливає на формування лексико-народознавчої компетентності студентів – майбутніх педагогів-гуманітаріїв [13, с.317].

Зупинимось на найбільш ефективних засобах формування означеної компетентності – без еквівалентній лексиці. Оскільки ця лексика об'єднує назви специфічних понять, притаманних кожній мові, значення її активно впливає на сприйняття мовної картини світу через призму рідної мови й реалізується в народознавчих текстах.

Безеквівалентна лексика охоплює різні назви:

- назви історичних подій (*чумак, коломієць, сердюк, бердиш*);
- найменування старовинних одиниць виміру, грошей (*міток, кроква, гривня, осьмак*);
- назви предметів матеріальної культури (*рушник, колиска, кептар, плахта, галушка, гердан*);
- найменування явищ і предметів духовної культури (*флюяра, бандура, гуцулка, вечорниці, оселедець, русалка, злидні*);
- назви етнічних, географічних реалій (*волиняни, поліщуки, чорнобривець, соловець, оболонь, плай*);
- назви національних символів (*тризуб, хоругви, хрестини*) тощо [13, с. 318–319].

Під час опрацювання безеквівалентної лексики варто звертати увагу на її походження. Більша частина цих слів має дуже давню історію. Це так звана фонова лексика – *Україна, український, хлібороб, галушки, гопак, корсетка, кунтуш, курінь* та ін.

Джерела цієї лексики – старослов'янський мовний ґрунт (*подоляк, домовина, січ*), діалектне середовище (*лямки, дрібушки, гостинець*), запозичення з інших мов (*солтис, постолі, гайдамака, джура, шлик*).

Безеквівалентна лексика є визначальною характеристикою народознавчого тексту, що ви-

являється в її незвичності й зв'язку з національною культурою. Учені виділяють окремі семантичні групи безеквівалентної лексики. Так, Н. Слободянюк на матеріалі творів П. Куліша виділяє двадцять три групи лексем. Одна з груп аналізованої лексики – національно-культурна лексика (*бунчук, клейноди, гетьман, булава*). Інша група охоплює назви військових угруповань (*курінь, сотня, кіш* та ін.) [13, с. 326–329].

Як бачимо, для формування лексико-народознавчої компетентності майбутні вчителі-гуманітарії мають широкі можливості завдяки ознайомленню з прецедентними текстами культурознавчого змісту й засвоєнню безеквівалентної лексики.

Цей процес буде ефективним, якщо застосувати лінгвістичний, а точніше лексичний, аналіз текстів народознавчого змісту.

У лінгводидактиці в основі розуміння аналізу тексту «лежить його загальнонаукове визначення як методу логічного мислення» [7, с. 260], що спирається на його членування, у тім числі і на лексеми. Не вдаючись у детальну характеристику цього методу, оскільки в науковій літературі він досить детально досліджений (О. Біляєв, О. Горошкіна, Л. Мацько, В. Мельничайко, А. Нікітіна, М. Пентиліук), усе ж акцентуємо на тому, що цей метод один із найголовніших у засвоєнні української лексики, її місця в структурі тексту й у формуванні лексико-народознавчої компетентності майбутніх учителів.

На думку А. Нікітіної, «аналіз тексту як одиниця лінгводидактики об'єднує систему методичних категорій – закономірностей, принципів, підходів, методів, прийомів, технологій, форм і засобів навчання» [7, с. 262], що становить основу викладання української мови та інших гуманітарних дисциплін у ЗВО.

Аналіз тексту безпосередньо пов'язаний із текстотворчим підходом і втілює ідею навчання мови на текстовій основі. У підготовці вчителів-гуманітаріїв для аналізу найчастіше використовують науково-навчальні тексти професійного спрямування і твори художньої літератури.

Головне під час аналізу розкрити багатство української мови, її лексичне різноманіття, акцентуючи при цьому на народознавчій лексиці.

Як приклад, наведемо текст поезії Леоніда Стрельника «Мова», де автор демонструє синонімічне багатство української лексики, аналіз якої дозволяє студентам не тільки пізнати красу української мови, але розмежувати загальнонавчальну лексику, вузького вжитку, засвоєння якої впливає на формування духовних якостей мовної особистості й забезпечує її народознавчу компетентність на лексичному рівні:

Снігопад, хурделиця, кужелиця,
Завірюха, віхола, буран,
Хвища, заметіль, пурга, метелиця,
Сніговійниця, хуговій, кура,
Хуртовина, хуга, сніговійниця,
Заметільниця, хуртеча, сніговій,
Курага, поземка, буревій,
Круповій, пороша, хуговійниця...
Скільки барв і звуків, й аромату!
Скільки тут синонімів – синів!

Мова наша – найбагатша мати,
Між сторіч іде, як між вогнів.

Як підсумок можна констатувати, що тексточентричний підхід у підготовці майбутніх учителів гуманітарного профілю забезпечує не тільки їхню лексико-народознавчу компетентність, але й інші компетентності, зокрема, комунікативну; сприяє духовному й професійному зростанню сучасного фахівця – учителя нової української школи.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. Духовна синергетика рідної мови. Лінгвофілософські нариси. К.: Академія, 2009. 410 с.
2. Валгина Н. С. Теория текста: учеб. пособие. М.: Логос, 2003, 173 с.
3. Грушко Н. Текстові категорії як фактор текстової системності. *Лінгвістичні студії: зб. наук. праць*. Донецьк.: ДонНУ, 2001, Вип.8, С. 192–196.
4. Єрмоленко С. Я. Мова і український світогляд: монографія. К.: НДІ, 2007. 444 с.
5. Кулик О. Д. Пріоритетність тексточентричного підходу до навчання української мови в загальноосвітній школі. *Теоретична і дидактична філологія: зб. наук. праць*. Переяслав-Хмельницький, 2013. Вип. 15. С. 38–48.
6. Мацько Л. Українська мова в освітньому просторі: навч. посіб. К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. 607 с.
7. Нікітіна А. В. Педагогічний дискурс учителя-словесника: монографія. К.: Ленвіт, 2013, 338 с.
8. Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика: монографія. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 356 с.
9. Пентиліук М. І. Роль лінгвістики тексту у фаховій підготовці майбутнього вчителя-філолога: психолінгвістичний і культурно мовний аспекти. *Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики*. К.: Ленвіт, 2011. 256 с.
10. Пентиліук М. І. Тексточентричний підхід формування риторичних умінь і навичок учнів. *Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики*. К.: Ленвіт, 2011. 256 с.
11. Пентиліук М. І. Теоретичні орієнтири сучасної української лінгводидактики. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2010. № 22 (209). Ч. II.
12. Слободянюк Н. Ю. Національно-культурний компонент у лексичі роману П. Куліша «Чорна рада». *Мандрівець*. 2000. № 1–2. С. 35–37.
13. Українська лінгвокультурологія: підруч. для студ. / кол. авторів, за заг. ред. проф. О. І.Потопенка. Корсунь-Шевченківський, 2016. 367 с.

References

1. Batsevych, F. (2009). Dukhovna synerhetyka ridnoi movy. Linhvofilosofski narysy. K.: Akademiia, [in Ukrainian].
2. Valhyna, N. (2003). Teoriya teksta: ucheb.posobyie. M.: Lohos, [in Russian].
3. Hrushko, N. (2001). Tekstovi katehorii yak faktor tekstovoi systemnosti. Linhvistychni studii: zb. nauk. prats. Donetsk.: DonNU, Vyp.8, [in Ukrainian].
4. Iermolenko, S. (2007). Mova i ukrainskyi svitohliad: monohrafiia. K.: NDI, [in Ukrainian].
5. Kulyk, O. (2013). Priorytetnist tekstotsentrychnoho pidkходу do navchannia ukrainskoi movy v zahalnoosvitnii shkoli. *Teoretychna i dydaktychna filolohiia: zb. nauk. prats*. Pereiaslav-Khmelnyskyi. Vyp. 15, [in Ukrainian].
6. Matsko, L. (2009). Ukrainska mova v osvithnomu prostori: navch. posib. K.: Vyd-vo NPU im. M.P. Drahomanova, [in Ukrainian].
7. Nikitina A. (2013). Pedahohichni dyskurs uchytielia-slovesnyka: monohrafiia. K.: Lenvit, [in Ukrainian].
8. Omelchuk, S. (2019). Suchasna ukrainska linhvodydaktyka: normy v terminolohii i movna praktyka: monohrafiia. K.: Vydavnychyi dim «Kyievo-Mohylianska akademiia», [in Ukrainian].
9. Pentyliuk, M. (2011). Rol linhvistyky tekstu u fakhovii pidhotovtsi maibutnoho vchytielia-filoloha: psykhlinhvistychni i kulturo movnyi aspekty. Aktualni problemy suchasnoi linhvodydaktyky. K.: Lenvit, [in Ukrainian].
10. Pentyliuk, M. (2011). Tekstotsentrychni pidkhdid formuvannia rytorychnykh umin i navychok uchniv. Aktualni problemy suchasnoi linhvodydaktyky. K.: Lenvit, [in Ukrainian].
11. Pentyliuk, M. (2010) Teoretychni oriiientyry suchasnoi ukrainskoi linhvodydaktyky. Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka. № 22 (209). Ch. II, [in Ukrainian].
12. Slobodianiuk, N. (2000). Natsionalno-kulturnyi komponent u leksytsi romanu P. Kulisha «Chorna rada». Mandrivets. № 1–2, [in Ukrainian].
13. Ukrainska linhvokulturolohiia: pidruch. dlia stud., (2016) / kol. avtoriv, za zah. red. prof. O. I. Potapenka. Korsun-Shevchenkivskiy, [in Ukrainian].

Марія Пентиліук. Тексточентрический подход к формированию лексико-народоведческой компетентности будущих учителей гуманитарных дисциплин

Стаття посвящена проблеме подготовки будущих учителей-гуманитариев в условиях новых подходов к обучению с учетом идей новой украинской школы и требований государственных законодательных актов. Автор раскрывает сущность тексточентрического подхода в преподавании гуманитарных дисциплин, в частности украинского языка и литературы. Именно они обеспечивают формирование лексико-народоведческой компетентности современного учителя. В статье раскрыта роль тексточентричного подхода в подготовке будущих учителей гуманитарного профиля.

центрического подхода, который основывается на понятиях, связанных с новыми подходами к обучению, профессиональной компетентностью будущих учителей гуманитариев. Лексико-народоведческая компетентность рассматривается как основа профессионального становления специалиста, развитие его духовных и моральных качеств. Базисом для их формирования в языковой личности является лингвистика текста, текст, его особенности, построение текста, место народоведческой лексики в беспрецедентных текстах и применение лингвистического анализа.

Ключевые слова: лингвистика текста, лингвокультурология, тексточентризм, языковая личность, построение текста, беспрецедентные тексты, народоведческая лексика, лингвистический анализ, лексико-народоведческая компетентность.

Maria Pentilyuk. Textocentric approach to the formation of lexico-national science competence future teachers of the humanities profile

The article is devoted to the problem of preparation of future teachers of the humanities profile in the conditions of modern approaches to studying, in the context of the new Ukrainian school and state legislative acts. The author has clarified the essence of the text-centric approach to studying Ukrainian as one of the modern innovative processes that can be seen in the language education of Ukraine. This approach is crucial, because it focuses the speaker on the holistic structural and semantic perception of the text and actively influences the acquisition of the vocabulary.

The priority in this process is a cycle of humanitarian disciplines – linguistic, literary, historical, cultural studies and the methods of their teaching in higher educational establishments.

The text-centric approach in studying promotes the future teacher's self-development and self-improvement. However, its application requires from the teacher of a higher educational establishment the knowledge of a linguistic personality, and therefore the psycholinguistic competence about the text and its peculiarities (which the linguistics of the text studies) and linguo-didactic knowledge and skills in order to provide future teachers with the methodological formation of the lexical-ethnographical competence.

The text-centricity has been analyzed in the article as one of the modern approaches to studying both in a secondary school and in a higher institution. Its role in the professional and spiritual growth of a humanitarian student has been defined, the theoretical foundations and the practical value have been clarified, the formation of the lexical-ethnographical competence of the future specialist on this basis has been revealed.

The attention to the text-formation, without which it is impossible to form the studied competence is drawn. The characteristics of the texts of different genres, types and styles is presented and the necessity of forming a competent speaker, who should become a future specialist of the humanitarian profile, is emphasized.

The characteristics of the ethnographical vocabulary, including the non-equivalent one, which encompasses different semantic groups and is defined by different sources of origin, is also in the centre of attention. It is believed that this layer of the Ukrainian vocabulary serves as the basis for the formation of the lexical-ethnographical competence of the future teacher. In order to provide its mastering, it is necessary to rely on a linguistic analysis of the ethnographic texts. The teachers of all humanitarian sciences, not just philologists, should master the methodology of this analysis. Therefore, the text-centric approach requires a careful work on the text, taking into account its peculiarities, acquaintance with the ethnographical vocabulary in the texts of different styles. In such circumstances, the formation of the linguistic personality of the future teacher, who perfectly possesses the lexical-ethnographical competence, is ensured.

Key words: linguocultural science, text linguistics, linguistic personality, text-centric approach, text creation, non-equivalent vocabulary, linguistics text analysis, vocabulary, ethnographical competence.